

Minister van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
17 mei 2013

Ons kenmerk
2013-0000270073

Inlichtingen
mw. mr. J.C.M. Haring
T 070 426 84 03
F 070 426 64 89

Uw kenmerk
2013-0000180883

Blad
1 van 5

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Emailadres
kiesraad@kiesraad.nl

Onderwerp
Advies wijziging Kiesbesluit

In uw brief van 25 maart 2013 verzoekt u de Kiesraad advies uit te brengen over het ontwerpbesluit tot wijziging van het Kiesbesluit in verband met de wijziging van de Kieswet houdende maatregelen om het eenvoudiger te maken voor Nederlanders in het buitenland om hun stem uit te brengen, wijziging van de wijze van inlevering van de kandidatenlijsten, aanpassing van de datum van kandidaatstelling en stemming, alsmede regeling van andere onderwerpen (hierna: het wetsvoorstel tot Wijziging van de Kieswet). Het betreffende advies treft u hierbij aan.

1. Inleiding

De voorgestelde wijzigingen in het Kiesbesluit zijn, zoals ook in de adviesaanvraag wordt opgemerkt, voornamelijk van technische aard. In het oorspronkelijke voorstel van wet was een aantal onderwerpen opgenomen, dat nadere regeling zou vinden in het Kiesbesluit. Deze onderwerpen zijn nu alsnog bij wet geregeld, of zijn in het geheel niet meer in het wetsvoorstel opgenomen. Nadere regeling in het Kiesbesluit is om deze reden niet langer aan de orde. Het gaat hier onder andere om nadere regels omtrent de openbaarmaking van de processen-verbaal, nationale waarnemers en regels over de training van stembureauleden. De Kiesraad heeft bij het ontwerpvoorstel tot wijziging van het Kiesbesluit (hierna: het ontwerpbesluit) een aantal opmerkingen.

2. Programmatuur ter vaststelling van de verkiezingsuitslag

Programmatuur in de verkiezingsketen

De Kiesraad is verheugd te zien dat met het voorgestelde nieuwe artikel P 1a in de Kieswet en artikel P 1 in het Kiesbesluit een wettelijke grondslag wordt gecreëerd voor het gebruik van software in het verkiezingsproces. De voorgestelde bepalingen laten ten aanzien van het gebruik van de programmatuur evenwel nog een aantal onduidelijkheden bestaan. De bepalingen hebben blijkens het voorgestelde artikel P 1a van de Kieswet en artikel P 1 van het Kiesbesluit betrekking op het gebruik door het centraal stembureau. Hiermee wordt geïmpliceerd dat zij slechts betrekking hebben op de vaststelling van de uitslag door het centraal stembureau op basis van hoofdstuk P in de Kieswet en niet op de vaststelling van de uitkomsten van de stemming door de

Datum
17 mei 2013

Ons kenmerk
2013-0000270073

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 5

gemeenten en hoofdstembureaus op basis van de hoofdstukken N en O in de Kieswet. Het laat daarbij de vraag open hoe dit zich verhoudt tot het feit dat in het verkiezingsproces sprake is van verschillende stembureaus, die ieder binnen de keten hun eigen verantwoordelijkheid dragen voor het goede verloop van een verkiezing en de vaststelling van de verkiezingsuitslag. Het centraal stembureau stelt de uitslag van de verkiezing vast op basis van uitslagen die op het niveau van hoofdstembureaus of gemeenten zijn vastgesteld. Ook op die lagere niveaus zal gebruik worden gemaakt van programmatuur. Om deze reden dienen de eisen van toepassing te zijn op de gehele stemopneming, vanaf het moment dat er een uitslag bij gemeenten in software wordt ingevoerd, en niet slechts op de programmatuur die door het centraal stembureau wordt gebruikt.

Hiernaast is naar de mening van de Kiesraad behoefte aan verheldering van de reikwijdte van de toetsing. Niet duidelijk is of de toetsing van de programmatuur voor een verkiezing doorwerking heeft naar een andere verkiezing. Indien een gemeentelijk centraal stembureau specificaties opstelt voor programmatuur en deze voor de gemeenteraadsverkiezing laat toetsen, kan het dan vervolgens op basis van deze toetsing de betreffende programmatuur ook gebruiken bij de Tweede Kamerverkiezing? Volgens de Raad zou het zo moeten zijn dat indien een gemeentelijk centraal stembureau software laat toetsen voor de gemeenteraadsverkiezing, deze programmatuur alleen gebruikt kan worden voor die verkiezing. De verantwoordelijkheid voor de programmatuur die gebruikt wordt voor de Tweede Kamerverkiezing ligt bij de Kiesraad in zijn hoedanigheid als centraal stembureau en de verantwoordelijkheid voor de programmatuur voor de provinciale staten verkiezing ligt bij het centraal stembureau van een provincie.

De Kiesraad is van mening dat er helderheid dient te bestaan over de verantwoordelijkheidsverdeling met betrekking tot de software. Deze verdeling zou duidelijker uit (de toelichting bij) het voorliggend voorstel moeten blijken. Het centraal stembureau is er voor verantwoordelijk tijdig voor iedere verkiezing bekend te maken welke software voor die verkiezing kan worden gebruikt. Dit bepaalt het desbetreffende centraal stembureau op basis van een toetsingsrapport van een onafhankelijke instantie dat in opdracht van het centraal stembureau de software aan de vooraf door de minister vastgestelde eisen en specificaties toetst. Het is wenselijk dat de minister de specificaties vaststelt - en niet de centrale stembureaus - omdat alleen op deze wijze gewaarborgd kan worden dat er een uniforme uitleg gegeven wordt aan de Kieswet. Een en ander is met name van belang indien er meerdere aanbieders van software zijn.

Openbaarmaking ingevoerde gegevens programmatuur

Op grond van het voorgestelde artikel P 1, tweede lid, van het Kiesbesluit maakt het centraal stembureau de in de programmatuur per gemeente ingevoerde stemaantallen openbaar. Voor de Kiesraad is het doel van deze bepaling onduidelijk. Wat wordt met deze openbaarmaking beoogd en afhankelijk van het antwoord op die vraag, wanneer

Datum
17 mei 2013

Ons kenmerk
2013-0000270073

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 5

zouden de betreffende gegevens openbaar moeten worden gemaakt? De Raad veronderstelt dat deze bepaling bedoeld is om het mogelijk te maken te controleren of de programmatuur goed werkt, maar ziet geen noodzaak voor een dergelijke bepaling. De uitslag van een verkiezing kan immers reeds zonder deze aparte openbaarmaking worden gecontroleerd en nagerekend, nu de uitkomsten van de stemmingen op hoofdstembureau niveau en gemeentelijk niveau reeds openbaar zijn en deze de input vormen voor het vaststellen van de uitslag met behulp van de programmatuur. Voor wat betreft de Kiesraad in zijn rol als centraal stembureau geldt daarbij dat de betreffende uitkomsten openbaar worden gemaakt via de databank verkiezingsuitslagen.¹ Voor andere centrale stembureaus geldt dat de uitkomsten ter inzage worden gelegd of op een andere manier openbaar zijn. Het voorgestelde tweede lid van artikel P 1 van het Kiesbesluit heeft om deze reden geen toegevoegde waarde. Er wordt reeds op een goede manier invulling gegeven aan de openbaarheid en de voorgestelde publicatie van de ingevoerde stemaantallen zou slechts een extra handeling betekenen. De Kiesraad adviseert dan ook het betreffende artikellid te schrappen.

3. Artikelsgewijze opmerkingen

Onderdelen R en U

In de artikelen M 6 en N 11 van het ontwerpbesluit wordt de zinsnede 'de voorzitter van het stembureau of een door hem aan te wijzen ander lid' vervangen door 'het stembureau'. Met deze wijziging wordt een bepaalde taak van de voorzitter van het stembureau overgedragen aan het gehele stembureau. In de nota van toelichting wordt opgemerkt dat het hier om een redactionele wijziging gaat. Naar de mening van de Kiesraad is dit echter niet geheel juist. Het betreft hier immers een taakverzwaring. Taken die voorheen alleen door de voorzitter of een door hem aan te wijzen ander lid konden worden uitgevoerd, worden nu opgedragen aan het gehele stembureau. Volgens de Raad is dit ongewenst en onnodig en hij adviseert u dan ook deze wijziging achterwege te laten. De Kiesraad kan zich wel vinden in het voorstel om in genoemde artikelen – en tevens in artikel M 7 van het ontwerpbesluit – de zinsnede 'of een door deze aan te wijzen ambtenaar' te laten vervallen, voor die taken die door de burgemeester worden uitgevoerd. In deze gevallen betreft het géén taakverzwaring en is inderdaad slechts sprake van een redactionele wijziging met het oog op de algemene mandateringsbevoegdheid van een burgemeester.

Onderdeel W

In artikel P 2, tweede lid, onder a, van het ontwerpbesluit is bepaald dat door een onafhankelijke instantie in ieder geval wordt getoetst of de programmatuur 'de juiste uitslag en zetelverdeling berekent'. De Raad vindt de term 'juiste uitslag' enigszins te vaag en zou dit graag nader gespecificeerd zien. Dit zou kunnen worden bereikt door te bepalen dat 'de uitslag conform wet- en regelgeving wordt berekend'.

---

¹ De databank is te raadplegen via www.verkiezingsuitslagen.nl.

Datum
17 mei 2013

Ons kenmerk
2013-0000270073

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
4 van 5

Artikel Ya 4

In het conceptbesluit wordt artikel Ya 4 niet gewijzigd. Naar de mening van de Kiesraad dient dit echter wel te gebeuren, in die zin, dat de verwijzingen naar het proces-verbaal van de in artikel I 12 van de Kieswet bedoelde zitting moeten worden verwijderd. De nummering van de kandidatenlijsten wordt met de wijziging van de Kieswet gecombineerd met de zitting waarin besloten wordt over de geldigheid van de lijsten, waardoor er geen sprake meer is van een apart proces-verbaal over de nummering van de lijsten (proces-verbaal I 12). De lijstnummering wordt verwerkt in het proces-verbaal dat wordt opgemaakt van de zitting waarin wordt besloten over de geldigheid van de lijsten (proces-verbaal I 4).

5. Slotopmerkingen

In artikel E 4 van het wetsvoorstel tot Wijziging van de Kieswet is bepaald dat als lid en plaatsvervangend lid van het stembureau kunnen worden benoemd degenen die op de dag van stemming de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt en na het volgen van een training naar het oordeel van burgemeester en wethouders over voldoende kennis en vaardigheden beschikken op het terrein van het verkiezingsproces. De Raad benadrukt dat het van groot belang is dat het materiaal voor de training van stembureauleden tijdig beschikbaar is voor de gemeenten. Hij is hier door gemeenten op gewezen en wenst dit nadrukkelijk onder uw aandacht te brengen.

Als gevolg van het wetsvoorstel tot Wijziging van de Kieswet en voorliggend ontwerpbesluit dienen een groot aantal modellen uit de modellenregeling behorende bij de Kieswet en het Kiesbesluit te worden gewijzigd. De Raad wijst erop dat het van groot belang is dat deze wijzigingen tijdig – dat wil zeggen uiterlijk half juni 2013 – worden doorgevoerd, zodat de betreffende modellen ook kunnen worden aangepast in de software die gebruikt wordt ter ondersteuning van het verkiezingsproces (OSV). Het betreft de volgende modellen: H 1, H 3-1, H 3-2, H 4, H 9, I 1, I 4, I 9², I 10, I 12-1 en I 12-2, N 11, O 3, P 22-1 en P 22-2 en Y 13.

In een aantal artikelen zijn wijzigingen aangebracht teneinde het Kiesbesluit in overeenstemming te brengen met de bepalingen in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De Kiesraad vindt dit een goede ontwikkeling. Het lijkt hem goed om in bredere zin aandacht te schenken aan de relatie tussen de Kieswet en de Awb. Eerder heeft de Raad hier al op gewezen in het kader van de mogelijkheid om bepaalde verzoeken (bijvoorbeeld tot registratie als kiezer) elektronisch te verzenden. Hij heeft daarbij aandacht gevraagd voor wat in het algemeen de gevolgen zijn van het feit dat het verkiezingsproces onder de werking valt van afdeling 2.3 van de Awb³ en aangegeven dat hij graag bereid is om hieraan zijn medewerking te verlenen.⁴ Overigens is hierbij

---

² Dit model komt waarschijnlijk te vervallen na inwerkingtreding van de wijziging van de Kieswet.

³ Advies van de Kiesraad van 14 oktober 2011 over de Wijziging van de Kieswet 1^e Tranche, p. 10.

⁴ De Kiesraad heeft hiernaast op 15 mei 2012 over dit onderwerp een brief gezonden aan uw Directoraat-generaal Bestuur en Koninkrijkrelaties (kenmerk: 2012-0000283261).

Datum
17 mei 2013

Ons kenmerk
2013-0000270073

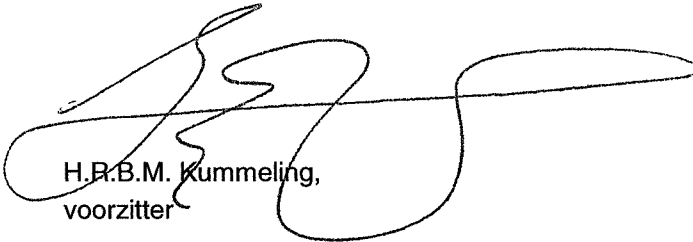
Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
5 van 5

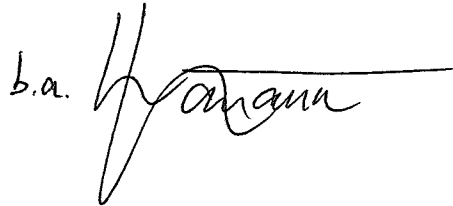
ook van belang de ontwikkeling om overheden te verplichten elektronische communicatie met burgers mogelijk te maken.⁵

Tot slot merkt de Raad op dat als gevolg van de wijzingen in de Kieswet, het Kiesbesluit en de bijbehorende modellenregeling in OSV aanpassingen moeten worden gedaan. Over de benodigde financiële middelen treedt de Kiesraad binnenkort met u in contact.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

b.a.

M. Bakker,
secretaris-directeur

---

⁵ Kamerstukken II 2012/13, 26 643, nr. 271.